

Om undersökningstillstånd och arbetsplaner – information från vetoNu

Vad innebär ett undersökningstillstånd?

Ett undersökningstillstånd innebär en ensamrätt att få göra undersökningsarbeten för att leta efter mineraler och regleras av minerallagen. Tillståndet innebär inte att bolaget får strunta i miljölagstiftningen, utan är mer ett fastighetsrättsligt tillstånd som ger rätt att gå in på och utnyttja annans mark. Om bolaget hittar mineraler innebär det också att det bolag som har undersökningstillstånd också får ensamrätt till en framtida utvinning (som dock kräver helt nya tillstånd, dels en s.k. bearbetningskoncession och dels tillstånd enligt miljölagstiftningen, huvudsakligen då miljöbalken).

Vem utfärdar ett undersökningstillstånd?

Tillståndet utfärdas av Bergsstaten, som är en liten myndighet som sorterar under Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU). Generaldirektören för Bergsstaten har titeln Bergmästare. Bergsstaten har sitt kontor i Luleå.

Vad får och vad får bolaget inte göra när det fått undersökningstillstånd?

Bolaget får gå runt i skog och mark med mätinstrument, det får även ta stenprover, göra mätningar och köra på privata vägar. Det får dock inte börja borra eller spränga utan ytterligare tillstånd. För sådana arbeten krävs dels att bolaget upprättar en arbetsplan (se nedan) som måste godkännas av Bergsstaten, och dels att bolaget vänder sig till kommunens miljöförvaltning och ansöker om miljötillstånd (det kan också behövas tillstånd från Länsstyrelsen om arbetena berör fornlämningar eller skyddade arter). Normalt sett har fastighetsägaren rätt till viss s.k. intrångsersättning för omaket att bolaget borrar på ens mark.

Vad är kommunens roll i det hela?

Kommunen har tyvärr ytterst lite att säga till om. Det kommunen kan göra är att försöka överklaga undersökningstillstånd och att sköta en skarp miljötillsyn över undersökningsarbetena. Det vore önskvärt om kommunen fick säga ”Nej, tack” till undersökningsarbeten och gruvor, men så är det tyvärr inte idag. Samtliga berörda kommuner har ställt sig negativa till undersökningsarbetena och såväl Tomelilla som Simrishamns kommuner har genom överklaganden försökt få undersökningstillstånden upphävda.

Vad är en arbetsplan?

Vid borrning, eller andra större undersökningsarbeten, måste bolaget upprätta en arbetsplan som beskriver vad som ska göras, hur det ska gå till, hur länge arbetet beräknas pågå och vilka miljökonsekvenser (t.ex. risker för vatten, buller eller utsläpp) som arbetet kan medföra. Fastighetsägaren får yttra sig över arbetsplanen innan Bergmästaren godkänner planen.

Får bolaget gå in på min tomt och borra?

Nej. Tomtmark är undantagen, däremot kan bolaget (efter att ha fått sin arbetsplan godkänd) borra på åkern eller i skogen utanför din tomt. Inget hindrar att de borrar horisontellt in under din tomt.

Om jag inte vill att bolaget ska komma in på min mark, kan jag vägra?

Nej och ja. Du kan såklart säga nej till bolagets begäran, och frågan om tillträde hamnar då hos Bergsstaten som kan behöva medla eller fatta beslut. I slutändan brukar det sluta med att intrångsersättningen höjs, men att bolaget ändå tillåts komma in på din mark. Däremot är du inte skyldig att ha framkomliga vägar på din mark, så om där t.ex. råkar ligga en hög timmer eller stå en trasig traktor som råkar blockera vägen så har du ingen skyldighet att få undan den.

Hur fastställs en arbetsplan?

Bolaget skickar ett förslag på arbetsplanen till dig. Arbetsplanen ska beskriva vad som kommer att göras och hur lång tid det kommer att ta. Från den dagen som du har tagit emot förslaget på arbetsplan har du tre veckor på dig att lämna synpunkter. Dessa synpunkter måste du lämna in skriftligen till bolaget, det räcker alltså inte att ringa och säga vad du tycker. Du behöver inte motivera dina synpunkter, du kan säga att du motsätter dig arbetsplanen utan att behöva motivera varför, däremot ger det viss tyngd i ett överklagande om du kan motivera din åsikt.

När de tre veckorna har gått skickar bolaget arbetsplanen till Bergsstaten som fattar beslut om att godkänna, eller inte godkänna, arbetsplanen. Bergsstaten är skyldig att göra en avvägning om nyttan för bolaget överväger olägenheten för dig¹. Bergsstaten kan också meddela vissa villkor, t.ex. att arbetet inte får bedrivas nattetid eller att arbetet inte får bedrivas under en viss tid på året (t.ex. med hänsyn till odling eller djurlivet).

Vad kan jag göra om jag är missnöjd med arbetsplanen?

Du kan överklaga beslutet om arbetsplanen till Förvaltningsrätten. Det kostar inget att överklaga, om du inte anlitar jurist (undersök i så fall om rättsskyddet i hemförsäkringen träder in). Tänk på att arbetsplanen gäller från det att Bergsstaten fattat beslutet, därför är det

¹ 3 kap 5d§ punkt 2 Minerallagen

viktigt att begära inhibition om du överklagar. Inhibition innebär att domstolen fattar ett temporärt beslut om att arbetsplanen inte ska gälla förrän ett slutgiltigt beslut är fattat. Rådfråga helst någon sakkunnig innan du skickar in ett överklagande. Tänk på att överklagandet måste ha kommit fram till Bergsstaten inom tre veckor (det räcker alltså inte att det är poststämplat inom tiden). Om du lämnar in överklagandet för sent behandlas det inte utan beslutet kvarstår.

Viktiga råd

- Skriv inte under något som helst dokument under sittande möte utan säg att du ska tänka igenom saken. Du har enligt minerallagen rätt till tre veckors betänketid². Om du har invändningar ska synpunkterna vara bolaget till handa inom dessa tre veckor och de måste vara skriftligen (e-post går bra). Om du framför dina synpunkter muntligen kan bolaget säga att inga synpunkter inkommit.
- Utgå från att enbart det som är skrivet gäller, om bolaget har sagt något muntligen till dig så går det inte att bevisa i efterhand.
- Du behöver inte motivera varför du inte vill ha in bolaget på din mark. Det räcker att säga blankt nej, däremot kan det underlätta för dig vid ett överklagande om du motiverar ditt nej, men du har ingen skyldighet att motivera.
- Skriv inte under ett avtal som innebär någon form av sekretess. Du har alltid rätt till s.k. intrångsersättning enligt minerallagen³. Alltså behöver du inte gå med på några som helst inskränkningar av din yttrandefrihet. Sälj inte din yttrandefrihet, det kan stå dig dyrt framöver om något går snett.
- Arbetsplanen ska enligt minerallagen vara skriven på svenska⁴. Du ska alltså inte behöva acceptera en text på engelska.
- Du har ingen skyldighet att förhandla, eller ens tala, med bolaget på engelska. Kräv att bolaget ordnar tolk även om du känner dig bekväm med engelska då det är lätt att överskatta sin egen förmåga.
- Bolaget kan inte kräva att du ska infinna dig på något möte. Information och förslaget till arbetsplan ska du kunna få skriftligen.
- Ta tid på dig. Bolaget kommer att vilja stressa fram medgivanden från dig, men du har ingen anledning att hjälpa bolaget.
- Rådgör gärna med jurist innan du accepterar något. Medlemmar i LRF eller Villaägarna kan normalt sett utnyttja deras juridiska rådgivare. VetoNu kan förmedla kontakt med juristen Gunilla Högberg Björck som är specialist på ärenden som rör gruvor och mineralprospektering.

Dokumentet uppdaterat: 2018-10-12

² 3 kap 5a§ Minerallagen

³ 7 kap 1§ Minerallagen

⁴ 3 kap 5§ Minerallagen